

Опублікована

Карпова І.Г. Національно-патріотичне виховання молоді в сучасних умовах // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія : збірник / Черн. держ. технолог. ун-т. – Чернігів : Чернігів. держ. техн. унів-т, 2013. - №1(2). – С. 220- 223.

УДК 37.091.2

І.Г. Карпова,

канд. пед. наук, доцент

Чернігівський державний

технологічний університет, м. Чернігів, Україна

Національно-патріотичне виховання молоді в сучасних умовах

В статті розглядаються різноманітні засади національного виховання сучасної молоді.

В статье рассматриваются различные основы национального воспитания современной молодежи.

Various essential principles of national upbringing of modern youth are examined in the article.

Ключові слова: національне виховання, засади національного виховання, молодь.

Ключевые слова: национальное воспитание, основы национального воспитания, молодежь.

Keywords: national upbringing, essential principles of national upbringing, youth.

Як відомо, кожен народ має власну систему виховання, що історично сформувалася, яка дозволяє молодому поколінню духовно наслідувати національні традиції, зберігати їх, примножувати кращі національно-духовні, культурно-історичні надбання нації. Національна система виховання, на думку дослідників, – це “історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підрастаючих поколінь, виховання їх у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації” [6].

Особлива роль у вирішенні цих завдань, безперечно, належить педагогіці. Українська педагогіка прагне до формування досконалої

людини, яка мала б сформовану національну свідомість, а українська держава сьогодні створює досить сприятливі політичні, психологічні та інші реальні умови для вільного розвитку мови, культури, духовності, традицій, звичаїв.

За останні роки в Україні створено нові концепції, прийняті нормативні документи, що визначають стратегічні завдання, головну мету національного виховання, пріоритетні шляхи, напрями його реформування (програма “Освіта”, Закони України “Про загальну середню освіту”, “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти України та ін.).

Зокрема, Національна доктрина розвитку освіти України [5] визначає головну мету національного виховання на сучасному етапі як виховання свідомих громадян, патріотів, набуття молодим поколінням соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, що передбачає, у свою чергу, передачу молоді багатства духовної культури, національної ментальності, своєрідності світогляду як українського народу, так й інших народів світу, і, відповідно, формування на цій основі особистісних рис громадянина України: національної свідомості, розвинутої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей, таланту.

З огляду на це, головною засадою національного виховання є виховання національної самосвідомості особистості, що, у свою чергу, передбачає виховання усвідомлення молоддю своєї етнічної спільності; усвідомлення національних цінностей (мови, території, культури); відчуття своєї причетності до розбудови національної державності; патріотизму, що сприяє утвердженню власної національної гідності, внутрішньої свободи, гордості за свою землю.

Через те, завдання української педагогіки полягає в тому, щоб

привнести в систему виховання ознаки національного характеру, творчо формувати їх у кожної дитини і молодой людини. Шляхів і засобів для реалізації цього – предостатньо. Це – рідна мова, родовід, рідна історія, краєзнавство, природа рідного краю, національна міфологія, фольклор, національне мистецтво, народний календар, народні прикмети, вірування, національна символіка, родинно-побутова культура, національні традиції, звичаї, обряди, релігійні виховні традиції тощо [6, с. 120-134]. Отже, з раннього віку діти повинні виховуватися рідною мовою засобами фольклору, мистецтва, рідної літератури, разом із батьками, педагогами долучатися до національних традицій і звичаїв, але разом із тим знати, що найвищими цінностями для кожної розумно, тверезо мислячої особистості в сучасних умовах мають бути, поруч із національними – духовні, загальнолюдські.

Таким чином, молоде покоління водночас із усвідомленням свого етнічного коріння не повинно забувати, що будь-який народ – це лише невеличка частинка великої світової сім'ї етносів і націй, і тому, відповідно, співжиття у Великому Спільному Світовому Домі вимагає від кожного члена світового співтовариства як дотримання правил поваги і толерантного відношення до культури, цінностей, традицій, ментальності інших народів, так і засвоєння, інтеріоризації загальнолюдських, гуманістичних за своєю суттю принципів людського співіснування. За умови невиконання відповідних правил співжиття на людство вже у найближчому майбутньому чекає, за висловом С. Кримського [4, с. 468], загроза кліюциду, тобто взагалі існування цивілізації і людської історії як такої.

Отже, реалії сучасного життя вимагають від багатьох наук, в тому числі, й від педагогіки як науки про виховання підростаючого покоління пошуку нових (або повернення до добре забутих) методологічних, світоглядних засад її подальшого розвитку, серед яких повинні домінувати

не тільки національні, а й духовні, гуманістичні цінності. Таким чином, успіх у національному вихованні (яке ми розуміємо як квінтесенцію завдань всебічного гармонійного розвитку особистості) може бути досягнутий за умови побудови його не лише на національних, а й гуманістичних та духовних засадах.

Гуманістичні засади виховання – це, в першу чергу, створення умов для формування кращих якостей Людини; розкриття джерел її життєвих сил; розвиток здібностей людини; гуманізація взаємин між вихователями і вихованцями; повага до особистості, її гідності, розуміння її запитів, інтересів; формування щирої, доброзичливої, милосердної людини [1].

Духовні засади української системи виховання повинні, на думку багатьох науковців і практиків, виходити із традиційно-християнської стратегії українського виховання – віру в Бога – в Абсолют Любові й Добра. Слід зазначити, що християнська стратегія виховання є характерною для європейської традиції й сьогодні домінує в культурі, стосунках і педагогіці більшості європейських держав. Підкреслюючи значення духовно-релігійного загартування молоді в справі її загального виховання і розвитку, К. Ушинський з цього приводу зазначав, що у християнстві є і буде завжди джерело відродження народів, хоч би в який стан вводила їх історична доля.

Наш народ має стійкі релігійні традиції, що мають значний виховний потенціал у формуванні цілісної особистості, а руйнування цих традиційних релігійних основ, наприклад, із православної точки зору, взагалі може призвести, на думку сучасних дослідників [2, с. 144], до руйнування нації в цілому. Християнство, зокрема, православна релігія, як віра наших предків, утверджує у людській свідомості ідеї та ідеали добра, справедливості, краси, милосердя. Під впливом релігії у дітей та молоді, як правило, формується гуманне відношення до природи, суспільства, представників як своєї, так і інших націй; така дитина не може роботи зла

оточуючому світу.

Саме тому українські науковці – педагоги, психологи та ін. все більшу увагу останнім часом звертають на роль церкви у вихованні підростаючого покоління [1; 3, с. 391; 6, с. 130-131; 7, с. 476-477]. Церква – це своєрідна педагогічна установа, що має тисячолітній досвід виховання не лише підростаючого покоління, а й дорослих. Вона постійно нагадує батькам про їх виховні обов'язки по відношенню до дітей, а дітей вчить любити і поважати батьків. Церква виховує молодь на великих християнських ідеалах – постаті Спасителя, яка є взірцем справжньої вольової, морально стійкої особистості, житті великих християнських святих, які присвятили себе служінню Богу і людям.

За довгий період існування національна церква накопичила величезний досвід у справі виховання та самовиховання особистості. За допомогою методик релігійного впливу, самовпливу і самовиховання (молитва, дотримання посту, покаяння, сповідь, причастя та ін.) молода людина має можливість виховати в собі кращі риси людини, патріота і громадянина – істинну людяність, доброту, милосердя, повагу до духовної історії народу, чесність, справедливість, відповідальність, наполегливість, працелюбство та ін..

Велике значення у справі національного виховання молоді відіграє також релігійне мистецтво – релігійна музика, архітектура, живопис. Не менш важливе значення у процесі реалізації завдань національного виховання мають також інтелектуальне, моральне, трудове, естетичне, ідейне, фізичне та інші види виховання підростаючого покоління.

Реалізувати завдання національного виховання можна шляхом утвердження нового педагогічного мислення [6], розробки і впровадження сучасних теоретичних і практичних підходів до проблеми національної освіти і виховання, вивчення в освітніх закладах не лише українознавства як провідного інтегративного курсу, що містить наукові знання про Україну,

а й хоча б факультативних курсів релігійної (для українців та інших слов'янських народів України – християнської) та світської етики (заув. авт.), а також виявлення і розвитку задатків, здібностей, нахилів, талантів кожної особистості, забезпечення у процесі виховної роботи пріоритетності родинних цінностей, національної свідомості та самосвідомості, розробки нових технологій, методик національного навчання і виховання, надання педагогічної допомоги дитячим, молодіжним об'єднанням і організаціям в реалізації творчого потенціалу підростаючого покоління, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду вчителів і вихователів із проблем національного виховання, створення в кожному навчально-виховному закладі відповідної системи виховної роботи, стимулювання кожної особистості дитини і молодої людини до самовиховання і саморозвитку.

Цілком зрозуміло, що успіх у національному вихованні великою мірою залежить від злагодженої взаємодії всіх нині діючих соціальних інститутів, що покликані забезпечувати національне виховання дітей та молоді – родини, дошкільних закладів, загальноосвітньої школи, позашкільних установ, громадських дитячих організацій, технікумів, коледжів, ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Таким чином, формуванню і розвитку національної самосвідомості дітей та молоді, їх національно-патріотичному, духовному, гуманістичному вихованню повинен сприяти весь навчально-виховний процес, різноманітні форми і методи виховної роботи у всіх соціальних інститутах, зокрема, й у закладах системи освіти. Головне, що повинна усвідомити сучасна (в тому числі, вища) школа – це те, що вона може і повинна бути дієвим чинником і середовищем, яке виховує дитину і молоду людину на кращих гуманістичних цінностях, традиціях українського народу, духовності, історії, мови, культури як українського народу, так і народів світу в цілому.

Свого часу видатний радянський педагог і практик А.С. Макаренко писав, що виховання дітей має бути найважливішою галуззю нашого життя, адже наші діти – це майбутні громадяни як кожної країни, так і громадяни світу і саме вони творитимуть історію. А отже від того, якою буде вихована кожна дитина і молода людина, без перебільшення, залежить майбутнє людства.

Список використаних джерел:

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. Вишневський. - Дрогобич: Коло, 2006. - 326 с.
2. Забуга М. Роль православ'я у збереженні національної ідентичності в умовах глобалізації / М. Забуга // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації : матеріали Другої Всесвіт. конф., (Київ, 23 травня 2003 р.). – К. : МАУП, 2003. – С. 139–145.
3. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих педаг. навч. закл. / Зайченко І. В.. – К. : Освіта України, 2006. – 528 с.
4. Кримський С. Б. Принципи духовності ХХІ століття / С. Б. Кримський // Дві Русі [за заг. ред. Л. Івшиної]. – К. : Факт, 2003. – С. 468–484.
5. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – Ст. 860.
6. Основи національного виховання: концептуальні положення : у 2-х ч. / [Кузь В. Г. , Руденко Ю. Д., Сергійчук З. О. та ін. ; за ред. В. Г. Кузь та ін.]. – К. : Інформ-вид. центр “Київ”, 1993. – Ч. 1. – 152 с.
7. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / Степанов О. М., Фіцула М. М. – К. : Академвидав, 2005. – 520 с.